

راهنمای داوری فعالیت‌های دانش پژوهی

مرکز مطالعات و توسعه دانشگاه علوم پزشکی شهید صدوقی یزد

به نام آنکه جان را فکرت آموخت

راهنمای داوری فعالیت‌های دانش پژوهی

مقدمه:

فعالیت‌های دانش پژوهی به عنوان یکی از راهبردهای توسعه آموزش در دانشگاه‌های مورد توجه ویژه قرار گرفته است. با توجه به اینکه با هدف حمایت از فعالیت‌های توسعه آموزش در دانشگاه‌های و اعضای هیئت علمی علاقمند به این حوزه، "دانش پژوهی" در آیین نامه ارتقای مرتبه اعضای هیئت علمی مورد تاکید قرار گرفته است. با توجه به سیاست وزارت متبوع در رابطه با تفویض اختیار ارزشیابی فعالیت‌های دانش پژوهی به دانشگاه‌ها، ارزیابی فعالیت‌های دانش پژوهی طی دو مرحله در دانشگاه‌های انجام می‌گیرد. در این راستا به استحضار می‌رساند با توجه به ارزیابی‌هایی انجام شده، مبنای ارزشیابی عملکرد "کمیته دانشگاه ارزشیابی دانش پژوهی" توسط وزارت متبوع است، لذا نحوه ارزشیابی و تصمیمات داوران محترم اهمیت بسزایی برای مرکز مطالعات توسعه دانشگاه دارد. مستدعی است در انجام داوری موارد ذیل را لحاظ بفرمایید.

- بر اساس آیین نامه در داوری فعالیت‌های دانش پژوهی رعایت ۶ معیار کلاسیک شامل "دارا بودن اهداف مشخص"، "کسب آمادگی کافی"، "استفاده از روش مناسب"، "نتایج قابل توجه"، "ارائه موثر"، "بازبینی نقادانه" در ارزیابی فعالیت‌های باید مورد توجه قرار گیرد.

به نکته مهم در انتخاب نوع طرح در قسمت " نظر نهایی " توجه فرمایید:

- در صورتیکه فعالیت مورد داوری، ۴ معیار اول گلاسیک شامل (دارا بودن هدف مشخص، کسب آمادگی کافی، استفاده از روش مناسب، نتایج قابل توجه) را داشته باشد اما "ارائه موثر/تعامل"^۱ و "بازبینی نقادانه" نداشته باشد بر اساس آیین نامه "طرح دانش پژوهانه" است.

- در صورتیکه فعالیت مورد داوری، ۶ معیار گلاسیک را داشته باشد، این فعالیت به عنوان "فعالیت دانش پژوهی" تعریف می شود. توجه فرمایید رعایت ۴ معیار اول، همراه با "ارائه موثر یا تعامل" شامل انتشار به روشهای مختلف با ارائه مستندی مبنی بر آن را داشته باشد. (تعامل می تواند به روشهای مختلف مانند ارائه در جلسات دانشکده و یا مرکز مطالعات و توسعه آموزش علوم پزشکی، جلسات منطقه ای (منوط به ضمیمه بودن صورتجلسات)، ارائه در کنفرانس های علمی و یا انتشار به عنوان مقاله در مجلات علمی و سایر موارد به تصریح آیین نامه صورت گیرد). همچنین معیار ششم شامل "ارزیابی نقادانه" انجام شده باشد. (محقق خود نقاط قوت، نقاط ضعف فرایند انجام شده خود را تصریح کرده باشد و علاوه بر آن پیشنهادات برای بهبود کار خود در آینده را بیان کرده باشد). این فعالیت ۶ معیار گلاسیک را تحقق بخشیده است و فعالیت دانش پژوهی تعریف می شود. این موضوع چون در امتیازدهی اهمیت دارد لطفاً برای انتخاب این دو مورد حتماً به دو معیار نهایی را لحاظ فرمایید.

۱ در ارزیابی فرایند دانش پژوهی واژه "ارائه موثر" ذکر شده است و در گزارش مجری محترم، این موضوع در بخش "تعامل" ارائه شده است.

در ذیل معیارهای گلاسیک به صورت مبسوط توضیح داده شده است. خواهشمند است در حین ارزیابی موارد ذیل را لحاظ فرمایید.

معیار گلاسیک	دانش پژوهی آموزشی
دارا بودن اهداف مشخص	✓ اهداف مشخص، قابل اندازه گیری، و قابل دستیابی
کسب آمادگی کافی	✓ ارایه دانش به روز، شناسایی و سازمان دهی مقدار و سطح مناسبی از مواد آموزشی متناسب با اهداف ✓ انجام بررسی متون مناسب و روزآمد
استفاده از روش مناسب	✓ استفاده از روشمندی مناسب در طراحی و اجرای مداخلات و فرایندهای آموزشی ✓ انتخاب روش آموزشی مناسب برای رسیدن به اهداف تعریف شده ✓ انتخاب روش مناسب برای ارزیابی پیامدها
نتایج قابل قبول	✓ اندازه گیری نتایج حاصل از اجرای فرایند ✓ اندازه گیری کیفیت یا تاثیر فعالیت دانش پژوهی ✓ نشان دادن دستیابی فراگیران به اهداف آموزشی
ارائه موثر	✓ قرار دادن فرایند یا نتایج به دست آمده در اختیار همکاران ✓ انتشار به روشهای مختلف
بازبینی نقادانه	✓ تحلیل نقادانه فعالیت های آموزشی که منجر به تغییر یا بهبود شود ✓ بیان نقاط قوت، ضعف و پیشنهادات برای ارتقای فعالیت دانش پژوهی انجام شده

معیارهای ارزیابی فعالیت‌های دانش پژوهی

در صورتیکه بخواهیم مفهوم بسط یافته دانش پژوهی را در حیات آکادمیک مؤسسات آموزشی وارد کنیم، لازم است بتوانیم با معیارهای مشخص و ثابتی اشکال مختلف آن را مورد ارزیابی قرار دهیم. به همین منظور، و برای ثبت و نگهداری فعالیت‌های دانش پژوهی که شرط ضروری برای پیشرفت محیط‌ها یا آکادمیک است، گلاسیک با بررسی معیارهای به کار رفته در 130 مجله علمی مجموعه ای از (granting agencies) و مؤسسه پژوهشی معیارهای مشخص را برای ارزیابی فعالیت‌های دانش پژوهی پیشنهاد نمود. براساس مطالعات او، شش معیار زیر در ارزیابی تمام اشکال دانش پژوهی مورد استفاده قرار می گیرند:

۱- دارا بودن اهداف مشخص (clear goals):

فرد دانش پژوه باید اهداف خود را از فعالیت‌های صورت گرفته به وضوح بیان کند. سؤالاتی که باید در این زمینه در مورد تمام انواع فعالیت‌های دانش پژوهی به آن پاسخ داد عبارتند از: آیا هدف اصلی به وضوح بیان شده است؟ آیا اهداف بیان شده واقع بینانه و قابل دسترسی هستند؟ آیا موضوع مورد پرسش در زمینه مربوط به ماست؟

۲- کسب آمادگی کافی (adequate preparation):

کسب آمادگی کافی یکی از بنیادی‌ترین جنبه‌های فعالیت‌های دانش پژوهی است. بدین منظور لازم است دانش پژوه از فعالیت‌های قبلی صورت گرفته در زمینه مورد نظر آگاه باشد و مهارت‌های لازم برای انجام فعالیت و نیز منابع مورد نیاز آن را از پیش فراهم کرده باشد.

۳- استفاده از روش مندی مناسب (appropriate methods):

دانش پژوه باید از روش مناسب برای انجام فعالیت بهره بگیرد و آنها را به صورت مؤثری به کار بندد و در موارد لزوم برحسب نیاز آنها را تغییر دهد. استفاده از روش مناسب سبب می شود بتوان به نتایج، یافته‌ها و محصولات آن اعتماد کرد. بنابراین، اتخاذ روش صحیح، نه تنها بر احتمال موفقیت پروژه میافزاید، بلکه سبب می شود سایرین نتایج آن را بهتر مورد پذیرش قرار دهند. البته بدیهی است که مقصود تبعیت کورکورانه از یک سری مراحل نیست و انعطاف پذیری و حتی در صورت نیاز، طراحی مجدد فعالیت از اجزای مهم فعالیت دانش پژوهی هستند.

۴- نتایج قابل توجه (significant results):

هر گونه فعالیت دانش پژوهی را باید با توجه به اهمیت نتایج آن مورد ارزیابی و قضاوت قرارداد. نتایج حاصل از یک پروژه باید به دانش در آن حوزه بیفزایند، باعث تحریک یادگیری شوند و یا مشکلی را در خارج از حوزه دانشگاه حل کنند. بدین منظور، لازم است به این سؤالات پاسخ داده شود: آیا دانش پژوه به اهداف خود دست یافته است؟ آیا فعالیت صورت گرفته در نهایت منجر به افزودن مطلبی به دانش موجود در آن زمینه شده است؟ آیا فعالیت صورت گرفته افق های جدیدی برای بررسی و مطالعه بیشتر ایجاد نموده است؟

۵- ارائه مؤثر (effective presentation):

یک فعالیت دانش پژوهی هر قدر هم که برجسته و درخشان باشد، در صورتی که به دیگران ارائه نشود، به اتمام نرسیده است. بدیهی است که نتایج حاصل باید به اطلاع دیگران رسانده شود تا آنان نیز بتوانند از آن سود ببرند. هنگام ارزیابی فعالیت دانش پژوهی باید به این موارد توجه نمود: آیا دانش پژوه از شیوه مناسب و مؤثری برای ارائه نتایج کار خود بهره جسته است؟ آیا برای درمیان گذاشتن فعالیت خود با گروه هدف خود از ابزارها و محیط های مناسب استفاده کرده است؟ آیا دانش پژوه پیام (forums) خود را به روشنی و یکپارچگی لازم ارائه کرده است؟

۶- بازبینی نقادانه (reflective critique)

آخرین استاندارد فعالیت های دانش پژوهی در برگیرنده تعمق و تفکر دانش پژوه در مورد فعالیت صورت گرفته و نیز استفاده از دیدگاه ها و نظرات دیگران در زمینه آن فعالیت است. در این روند، دانش پژوه با درس گرفتن از این اقدامات، در حقیقت فعالیت خود را بهبود می بخشد. نکات اساسی در این زمینه، ارزیابی فعالیت صورت گرفته و استفاده از نتایج آن ارزیابی ها برای بهبود فعالیت های آتی است. باید دقت داشت که مشخصه برجسته ای که برای ارزیابی دانش پژوهی در تمام عرصه ها ضروری است، ارائه نتایج آن به دیگران است. بدون این عامل، فعالیت در حوزه دانش پژوهی قرار نمی گیرد. هرگونه فعالیت دانش پژوهی برای این که در این دسته طبقه بندی شود، باید در اختیار دیگران قرار گرفته و توسط آن ها مورد ارزیابی و نقد قرار گیرد. نکته قابل توجه در خصوص این معیارها این است که اختصاص به نوع خاصی از دانش پژوهی ندارند و برای تمام انواع آن قابل تعمیم و استفاده می باشند.

منابع:

جلیلی محمد، میرزازاده عظیم، جعفریان علی. "بسط مفهوم دانش پژوهی: دانش پژوهی آموزشی و کاربرد آن در ایران." مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی / تابستان 1388، (۹) ۱۶۷-۱۸۰.